

Hvad: DMR Positionspapir
 Version: 4.1 – maj 2021.
 Af: DMR-sekretariat
 Til brug: Repræsentantskabsmøde 14.juni, 2021

Forfulgte kristne og tros- og religionsfrihed

Indhold

Sammenfatning	2
Afsæt for studiet af religionsfrihed og forfølgelse	3
Hvad bidrager ”mission” med?	4
Indsigter og erfaring: Guds Mission	4
Læringer – hvad bidrager ”mission” med (til området religionsfrihed og støtte til forfulgte...)?.....	7
Hvem er forfulgt? Hvad er forfølgelse?	8
Indsigter og erfaring: definitioner af og sprog om forfølgelse.....	8
Læringer – hvem er forfulgt? Hvad er forfølgelse?	11
Forfølgelse og vidnesbyrd	12
Indsigter og erfaring: vidnesbyrd og forkyndelse i Bibel og kirkelige tekster	12
Læringer – Forfølgelse og vidnesbyrd	14
Hvordan støtter danske menigheder bedst forfulgte kristne?	14
Indsigt og erfaring: historie, kolonialisme og arbejdet med befrielse	14
Læringer – hvordan støtter danske menigheder bedst forfulgte kristne?	17
Arbejde med tros- og religionsfrihed og forfølgelse.....	18
Indsigt og erfaring.....	18
Læringer – Arbejdet med tros- og religionsforfølgelse og forfølgelse	22
Annex.....	23
A: Definitioner af forfølgelse.....	24
B: Together Towards Life, WCC 2013	25
C: Religionsfrihed i CKU-puljen.....	26

Sammenfatning

- Om Dansk Missionsråds position om forfølgelse og tros- og religionsfrihed

Dansk missionsråd (DMR) har siden 2014 arbejdet aktivt for at fremme tros- og religionsfrihed for alle og solidaritet med den forfulgte kirke i tæt samarbejde med en række andre aktører. Fra efteråret 2020 til efteråret 2021 har DMR afsøgt og drøftet relationen mellem religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne, og som afslutning på den proces fremlægger vi her nogle centrale positioner, efterfulgt af baggrundsmaterialet og hvor hvert afsnit afsluttes med centrale læringer.

Overordnet set er det DMR's position, at der er tæt sammenhæng mellem religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne, fordi der er en gensidig afhængighed mellem et rettigheds- og et trosbaseret perspektiv. Et trosbaseret perspektiv har dermed ikke kun "afløb" i omsorg for kristne brødre og søstre, men kommer lige så meget til udtryk i det rettighedsbaserede arbejde med religionsfrihed. Konkret bidrager et trosbaseret perspektiv med legitimering af arbejdet med religionsfrihed som mere end en rettighed (der kan spilles ud mod andre rettigheder). For et trosbaseret perspektiv begrundes arbejdet med religionsfrihed i tre værdier hentet fra Guds mission, nemlig enhed med alt (og alle), menneskelig værdighed og medmenneskelighed, hvad der er mere vidtrækkende (og derfor omfatter) spørgsmål om retslig beskyttelse, og personlige rettigheder til tro eller til ikke at tro. Det er ikke fordi de sidste aspekter ikke er vigtige, men netop fordi de er så vigtige, at de må begrundes i noget andet og mere end retslige forhold, og det er netop det, der i Dansk Missionsråds perspektiv er et distinkt teologisk bidrag til det rettighedsbaserede arbejde med religionsfrihed.

Det teologiske perspektiv er baggrund for, at DMR arbejder for, at det rettighedsperspektiv informeres af et trosperspektiv, både i forhold til statslige aktører og myndigheder og i forhold til civilsamfundsaktører, sociale og religiøse grupperinger. Samtidig er det teologiske perspektiv baggrund for de følgende punkter:

- i. **Definition af "forfølgelse"** (cf Annex A – definitioner af forfølgelse) er der ikke enighed om, men DMR støtter, at der skabes et fælles sprog blandt danske organisationer, der arbejder for forfulgte kristne.
- ii. **DMR anerkender, at der er** ekskluderende religiøse aktører, fortolkninger og praksiser, der kan skabe grobund for diskrimination og vold, og som kan komme til udtryk i uhellige alliancer med magthaverne. Det skal italesættes, konfronteres og afvises. Konkret støtter DMR italesættelse og konfrontation gennem netværket Religion og udvikling, gennem NORFORB (med læringsplatformen www.forb-learning.org og gennem DMRs erfa-grupper og kursusprogram.
- iii. **DMR afviser** diskrimination og vold mod religiøse aktører såvel som religiøst motiveret diskrimination og vold i ethvert udtryk, og opmuntrer til at såvel magtkritik som kritik af religiøs praksis (inter- såvel som intra-religiøs) udvikles som værktøjer i arbejdet med religionsfrihed.
- iv. Endelig **støtter DMR styrkelsen af statslige institutioner og lovgivning** for tros og religionsfrihed i lande hvor medlemsorganisationer er til stede, og opfordrer til, at der tages hensyn til tros- og religionsfrihed i forbindelse med indgåelse af bistands- og handelsaftaler. DMR opfordrer til, at arbejdet med tros- og religionsfrihed ledsages af et arbejde med religiøs tolerance.

Afsæt for studiet af religionsfrihed og forfølgelse

Dansk missionsråd (DMR) har siden 2014 arbejdet aktivt for at fremme tros- og religionsfrihed for alle og solidaritet med den forfulgte kirke i tæt samarbejde med en række andre aktører. Indsatsen har resulteret i konkrete resultater, vi som fællesskab kan være stolte af. På baggrund af de opnåede resultater har DMR's bestyrelse besluttet at sætte fornyet fokus på relationen mellem religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne.

Anledningen for at iværksætte arbejdet i 2014 var, at daværende Udenrigsminister Martin Lidegaard var kaldt i samråd i Folketinget om Danmarks indsats for forfulgte kristne og andre minoriteter. Konkret førte samarbejdet til etablering af Religionsfrihedsforum, og tre arbejdsgrupper om a) Medvandrerenskab, b) Dokumentation og viden, og c) politisk følgegruppe.

I dag er status, at der er et tværpolitisk netværk for tros- og religionsfrihed (cf. www.torf.dk), at der er en del viden tilgængelig, og at der arbejdes med medvandrerenskab fra flere sider. Samtidig kan vi dog også notere, at tros- og religionsfrihed i dansk politik i visse tilfælde beskrives som en modsætning til støtte til forfulgte kristne og vice versa, og at det modsætningsforhold har en kedelig tendens til at smitte af på, hvordan civilsamfundet forholder sig til området. I visse dele af det kirkelige landskab er der en følelse af, at det rettighedsbaserede perspektiv koloniserer det trosbaserede, med den mærkelig konsekvens at omsorg for kristne brødre og søstre bliver illegitimt, trumfet udefra så at sige af spørgsmål om rettighe-der... Vi noterer også tendenser til at forstå religionsfrihed som et primært juridisk problemkompleks, som varetages professionelt i forhold til statslige aktører, mens forfølgelse af kristne er en trosrelateret problemstilling og primært adresserer sociale og kulturelle spændinger.

Vi kan endvidere konstatere, at dokumentation og viden ikke har afmonteret spændinger på området, men tværtimod afslører, at krænkelse af tros- og religionsfrihed er tiltagende, både hvad angår regeringsrestriktioner og social fjendtlighed, som i et kompleks samspil afspejler sig i begrænsninger af religionsfrihed og en mindre religiøs tolerance. Endelig kan vi notere, at alt arbejdet med området, endnu ikke har slået igennem i form af et sprog, der formår at favne tros- og religionsfrihed og engagementet for forfølgelse af kristne.

Vender vi blikket fra den nationale arena til Dansk Missionsråd er der en voksende gruppe medlemmer, der engagerer sig i tros- og religionsfrihed, eller i at støtte forfulgte kristne, eller begge dele.¹ Men også her er der brug for en samtænkning, der kan hjælpe os til at se og anerkende de forskellige slags indsatser, og som kan løfte arbejdet videre fra det gode grundlag, der er etableret.² Denne sammenhæng betyder, at arbejdet med tros- og religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne også handler om at finde en god balance mellem at blive informeret og ledt af de forfulgte selv, og at reagere på en principiel måde, som både aftegner en problemstilling mellem et afsæt i det partikulære (forfulgte kristne) og en universel horisont (lige rettigheder for alle minoriteter, såvel som majoriteter), og angiver, at der er et kulturelt aspekt på spil, nemlig at der ikke nødvendigvis er samme opfattelse af, hvordan

¹ Forum 18 er et resultat af et samarbejde mellem mange organisationer engageret i mission. Navnet "Forum 18" refererer til §18 i FN's Menneskerettighedsdeklaration om tros- og religionsfrihed.

² *Ny Mission*, no.27, 2014: "Religionsfrihed og religionsforfølgelse".

forfulgte kristne bedst støttes, hvis vi spørger blandt forfulgte selv eller spørger i en dansk sammenhæng.

Det er baggrunden for den nærværende drøftelse af berøringsflader/spændinger mellem religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne, hvor vi sigter på at sætte ord på den teologiske baggrund for tros- og religionsfrihed, for støtte til forfulgte kristne, og at fremhæve sammenhængen mellem de to områder. Vores antagelse er, at der ikke er en modsætning mellem de to områder, men at de tværtimod komplementerer hinanden, og endda er afhængige af hinanden, hvis vi skal undgå to ekstremer, som i den ene ende udgøres af symbol-handlinger eller ord uden indhold, og i den anden ende et arbejde uden jordforbindelse. Endvidere antager vi, at det ikke er gavnligt hvis religionsfrihed alene bliver et juridisk og menneskeretligt felt, mens spørgsmål om forfølgelse af kristne bliver et spørgsmål om tro. Positivt udtryk antager vi, at religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne er tæt relateret, og kan bidrage positivt til forståelsen af de to områder, netop fordi det er to forskellige perspektiver.

For så vidt vi arbejder med disse ting på basis af en kirkelig sammenhæng engageret i global mission,³ er vores ambition at beskrive eller kortlægge feltet med afsæt i begrebet Guds mission. Det afsæt udpeger en række emneområder, der har relevans for såvel tros- og religionsfrihed som støtte til forfulgte kristne, nemlig forkyndelse/vidnesbyrd, fornyelse og spiritualitet, diakoni, religionsmøde og økumeniske relationer, og som sådan er de orienteringspunkter i det følgende, som bygger videre på erfaringer både fra Danmark og udlandet.⁴ I en dansk sammenhæng er der skabt erfaringer i Religionsfrihedsforum, og i arbejdsgruppen omkring Medvandrerenskab, som begge blev etableret i forbindelse med begyndelsen på det fokuserede arbejde med religionsfrihed i 2014. Det følgende arbejde handler derfor ikke så meget om at samle mere indsigt, eller konstruere nye teologiske perspektiver, som det handler om at samle indsigter i og erfaringer med et meget komplekst område. Derfor benytter vi den metode i det følgende, at vi tager afsæt i konkrete udfordringer på området og dertil kort beskriver teologiske indsigter samt nogle erfaringer hentet både fra en dansk og global sammenhæng, hvorefter vi afslutter afsnittet med at frem centrale læringer.

Hvad bidrager ”mission” med?

Spørgsmål: Hvad har tros- og religionsfrihed, samt støtte til forfulgte kristne, med mission at gøre?

Indsigter og erfaring: Guds Mission

Begrebet Guds mission refererer til en forståelse af mission som initieret og ejet af Den treenige Gud, og det samles i begrebet ”missio dei,” som trækker rødder tilbage til Kirkernes Verdensråd møde i Willingen i 1962. Mission er i denne forbindelse noget, kirken er kaldet til at deltage i: ”som Faderen har sendt mig, sender jeg jer,” (Jh 20). Jesu egen sendelse

³ ”Global mission” er ikke en geografisk beskrivelse, men en tematisk. Det ”globale” angiver mao ikke, at mission kun finder sted udenfor Danmarks grænser, men at mission handler om at krydse kulturelle, etniske eller sproglige grænser, hvorfor global mission både kan finde sted i Danmark og i udlandet.

⁴ Erfaringerne er beskrevet forskellige steder:

- Jørgensen, Jonas og Mogens B. Kjær, ”Religionsfrihed og religionsforfølgelse,” arbejdspapir i DMR 2014.
- *Ny Mission*, vol.27, 2014, tema: ”Religionsfrihed og forfølgelse”.
- WCC, *Statement on the politization of religion and rights of religious minorities*, (WCC 10th Assembly in Busan, South Korea, Doc.no – 02.1, 2013).

(*missio*) bliver dermed basis og mønster for kirkens udsendelse (mission), og ikke bare det men også en forventning om, at Kristus er sendt i forvejen, og kalder mennesker til at følge ham. Mission er i den forstand ikke bare en aktivitet blandt andre, men en del af selve kirkens væren og formål. På en paradoksalsk måde er kirken kaldet ud af verden, for derefter at blive sendt ind i den igen, i en tjeneste med at elske Gud og medmennesker, som det fremgår af det dobbelt kærlighedsbud.⁵

” Because the Christian gospel of the kingdom of God is universally transformative, strong, and holistic, it challenges the status quo everywhere it is proclaimed. In proclaiming this gospel our Lord in his earthly ministry, practiced and modeled a holistic approach to ministry. As the gospel writers recorded, he went throughout the towns and villages, “teaching in their synagogues, preaching the good news of the kingdom and healing every disease and sickness. When he saw the crowds, he had compassion on them, because they were harassed and helpless, like sheep without a shepherd” (Mat. 9:35-36). His ministry of teaching, preaching, healing, and compassion transformed human lives and restored human beings to the dignity of the Imago Dei.”⁶

I forhold til spørgsmålet om tros og religionsfrihed og forfølgelse af kristne er *Missio Dei* en ramme, der understreger Guds universelle projekt, og hans kærlighed til alt og alle. Perspektivet er her en bøn om, at Gud må blive alt i alle (1 Kor.15), og det er *det første bidrag* fra arbejdet med mission til det felt vi har for øje. Konkret indebærer det en forestilling om, at Gud er alt og alles fader og mål, hvorved forskel i køn, etnicitet, kultur, social status, religion etc., ikke forandrer den grundlæggende enhed.

Det universelle perspektiv udelukker ikke det specifikke aspekt, vi allerede har været inde på, nemlig at kristne så at sige fødes ind i en familiemæssig sammenhæng, som både kommer til udtryk i udtryk som ”brødre og søstre,” og i en krops-tanke som Paulus lancerer, hvor Kristus er hovedet og den kristne menighed er kroppen. Var Guds kærlighed og omsorg knyttet til ”legemet” alene, ville der være en modsætning mellem det specifikke, partikulære og det universelle perspektiv, men i en kristen-jødisk historik er udvælgelsen af et folk ikke et udtryk for etnisk eller kulturel isolation, men tværtimod et universelt perspektiv, som udfoldes i flere tempi. Balancen mellem det partikulære og det universelle trækker dermed tråde til pagtsforståelse og især til Guds løfte til Abraham, at ”I dig skal alle jordens slægter velsignes,” (1 Mose 12, 3). Den velsignelse der her er tale om, kan naturligvis have mange forskellige udtryk, men i en kristen tradition forstår mange det i et ”holistisk” eller ”integreret” perspektiv, hvor det åndelig og de socio-økonomiske aspekter hænger sammen. Fokus i den mission er at forandre og forny menneskers liv og fællesskaber henimod et liv og et fællesskab præget af værdighed, som så vidt det kan lade sig gøre afspejler Gud selv. Det er en dristig, for ikke at sige dumdristig tanke at sigte på at afspejle Gud, men i og med at Vor Herre Jesus selv gik i forvejen og dels anskueliggjorde en præference for ”fattige, hjemløse,

⁵ Afsnit er inspireret af en præsentation af Knud Jørgensen fra 2007 som ikke er publiceret.

⁶ Fra forord til B.Woolnough og Wonsuk Ma (Ed.s), *Holistic Mission. God’s plan for God’s people*, (Edinburgh: Regnum Edinburgh 2010 Series, 2010).

enker og den fremmede,” (Sl 146, 9; Zak 7,10)⁷ i forlængelse af den jødiske tradition, dels italesatte en sammenhæng mellem kærlighed til Gud og til næsten (Mt 22), har vi pejlemærker for hvad det vil sige at ”ligne Gud,” (Ef.5, 1). Det kommer til udtryk som en grundlæggende vision om menneskelig værdighed, som er *det andet bidrag* fra arbejdet med mission til fæltet religionsfrihed og forfølgelse.

Ud over angivelse af en menneskelig værdighed, som gør sig gældende for alle mennesker uanset tro, eller etnisk, kulturel og social baggrund, og et holistisk aspekt af mission som peger på behovet for at balancere social og åndelig omsorg, er der et mere latent aspekt på spil, som handler om, at det er Gud, der har en mission, mens mennesker er engageret i Guds mission. Chris Wright har arbejdet med hvordan de bibelske narrativer udtrykker en invitation til at deltage i Guds mission,⁸ og han beskriver tre overordnede perspektiver⁹:

- Et kald til at være Guds folk, som i Det nye Testamente beskrives af Paulus som et fællesskab, hvor det ikke kommer ”an på at være jøde eller græker, på at være træll eller fri, på at være mand og kvinde, for I er alle ét i Kristus Jesus,” (Gal 3, 28). Peter lægger til, at det kristne fællesskab er formet igennem Guds barmhjertighed og har det formål, at ”forkynde hans guddomsagt,” (1 Peter 2, 9f.). Hos flere forskere knyttes dette kald til arbejdet med at åbne alternativer til verdens ”status quo,”¹⁰ som går ud over beskrivelse af forskellige aktiviteter, fordi det handler om selve kirkens natur.¹¹
- Et kald til at følge i Herrens fodspor med at ”øve ret og retfærdighed,” (1 Mose 18, 19), som i en Nytestamentlig sammenhæng udtrykkes igennem et liv relateret til Guds rige, og en etisk livsstil orienteret omkring barmhjertighed, ret og retfærdighed.
- Et kald til at være en velsignelse for alle folk som kobler mission og etik tæt til hinanden, hvad der indebærer, at den mission den kristne kirke involverer sig i, har det overordnede kriterium, at den skal være folk og folkelige fællesskaber til velsignelse.

I disse beskrivelser af kirkens deltagelse i Guds mission ligger der værdifulde præciseringer, som vi ikke kan folde ud her, men blot nævne kort. For det første indebærer det, at Guds mission ikke kun handler om individuel frelse, som vi tit forbinder med ordet ”mission”. Bryan Stone formulerer det sådan:

⁷ *Ny Mission* vol.30, 2016: “Jeg var fremmed og I tog imod mig’. Flygtningekrisen og kirkens ansvar”.

Henrik Sonne Petersen, *Tro møder nød. Bibelstudier om udvikling og diakoni*, København: Unitas, 2011.

⁸ Chris Wright, *The Mission of God. Unlocking the Bible’s grand narrative*, Nottingham: IVP, 2006. Chris Wright, *Guds Folks Mission. En Bibelteologi for kirkens mission*, Fredericia: Lohse, 2013.

⁹ Gengivelsen af Christ Wright er inspireret af Deborah Hancox’ nyhedsbrev fra Micah Global i februar 2021 med titlen ”Our Missional Calling”.

¹⁰ Miroslav Volf, *Flourishing. Why we need Religion in a Globalized World*, New Haven og London: Yale University Press, 2015.

¹¹ Luke Bretherton, *Christ and Culture. Political Theology and the Case for Democracy*, Michigan: Eerdmans, 2019. S.Hauerwas, “On God and Democracy. Engaging Bretherton’s Christ and the Common Life,” in: *Studies in Christian Ethics*, vol.33 (2), 2020.

“Evangelism ... is not primarily a matter of translating our beliefs about the world into categories that others will find acceptable. It is a matter of being present in the world in a distinctive way such that the alluring and ‘useless’ beauty of holiness can be touched, tasted and tried”.¹²

Det andet vi skal notere, er at der er tale om en ny menneskelighed i Kristus,¹³ som indebærer en naturlig solidaritet med kristne i nød (2.Kor). Faktisk er det fællesskabet og den kærlighed til hinanden, der findes i den nye menneskelighed, der er det primære vidnesbyrd, snarere end en række udsagn, i forlængelse af Jesu bøn:

”Den herlighed, du har givet mig, har jeg givet dem, ... for at de fuldt ud skal blive ét, for at verden skal forstå, at du har udsendt mig og har elsket dem, som du elsker mig” (Jh.17, 22-23).

Det bemærkelsesværdige ved den nye menneskelighed, det nye menneskelige fællesskab og kærligheden, der er dets karakter, er at der ikke er tale om et ekskluderende fællesskab, eller at den gensidige kærlighed udelukker andre. Tværtimod, for den nye menneskelighed og fællesskabet er ikke orienteret indad, men følger Guds mission i en orientering mod verden og de opgaver, Gud kalder til. Dermed kan vi lægge *et tredje bidrag* fra arbejdet med mission til engagement i området religionsfrihed og forfulgte kristne, nemlig medmenneskelighed.

Læringer – hvad bidrager ”mission” med (til området religionsfrihed og støtte til forfulgte...)?

- Enhed med verden, menneskelig værdighed og medmenneskelighed er tre værdier som ”mission” bidrager med...
- Guds missions universelle perspektiv omfatter ikke kun alle, som om alle er lige, men har indbygget en slags partiskhed, hvor der er en særlig omsorg for de marginaliserede, hvilket i denne sammenhæng vil sige, alle der forfølges – hvad enten det drejer sig om kristne eller andre religiøse grupper, eller mennesker uden religiøs indstilling.
- Det universelle perspektiv, der udfoldes i Guds mission, bliver konkret gennem en række ord, der beskriver holdninger og værdier: hellighed, værdighed, velsignelse, skønhed, omsorg/barmhjertighed, ret og retfærdighed.
- Relationer mellem kristne er en dynamisk størrelse, som har mere med liv og slægtskab at gøre, end med struktur og samarbejde. Støtte til forfulgte kristne er mao. motiveret af et livsfællesskab, som gør det naturligt at støtte brødre og søstre i troen, når de er i vanskeligheder.
- Det universelle perspektiv er dog ikke abstrakt, men rodfæstet i det partikulære, som her er repræsenteret af forfulgte kristne. Omsorgen for forfulgte kristne er med andre ord et specifikt udtryk for et ønske om en mere retfærdig verden, en omsorg for andre troende, anerkendelse af det enkelte menneskes værdighed,

¹² Bryan Stone, *Evangelism after Christendom. The Theology and Practice of Christian Witness*, (Michigan: BrazoPress, 2007), p.21. Vi rører her ved spørgsmål om discipelskab og forvandling, cf. Ny Mission no.37 (2019), ”Mission, discipelskab og forvandling. I dialog med Arusha-konferencen”.

¹³ Cf NT. Wright, ”New Perspectives on Paul,” paper presented at the Tenth Edinburgh Dogmatics Conference, 2016. Paper’et er tilgængeligt online: <https://ntwrightpage.com/2016/07/12/new-perspectives-on-paul/>.

ønske om at enhver må blive velsignet, at livets skønhed (det der ikke kan måles og vejes; det der er ”unyttigt,” eller rettere: ikke et middel til noget andet, men et mål i sig selv) må skinne igennem selv i lidelse og forfølgelse.

- I nogle kirketraditioner er der en skepsis overfor Menneskerettigheder, og antagelsen er, at der er en modsætning mellem rettigheder og tro. Med afsæt i forståelsen af Guds Mission kan vi konstatere, at der ikke er en modsætning, men at rettighedsperspektivet tvært imod legitimeres af det universelle perspektiv i Guds mission forstået som en anerkendelse af medmenneskelighed og menneskers værdighed.

Hvem er forfulgt? Hvad er forfølgelse?

Spørgsmål: hvem er egentlig forfulgte kristne? Kan og skal der skelnes mellem kristne, der forfølges, og kristne der lider under naturkatastrofer, krig og konflikt?

Indsigter og erfaring: definitioner af og sprog om forfølgelse

I dansk og international sammenhæng er der givet flere bud på hvordan forfølgelse egentlig skal forstås (cf Annex A: Definitioner af forfølgelse), men hidtil uden at det er lykket at finde en beskrivelse, der kan accepteres af alle.

I FNs menneskerettighedserklæring lyder det i §18:

”Enhver har ret til tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed: denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro og frihed til enten alene eller i fællesskab med andre, offentligt eller privat, at give udtryk for sin religion eller tro gennem undervisning, udøvelse, gudsdyrkelse og overholdelse af religiøse forskrifter.”

Ifølge §18 er det staten der garanterer retten til religiøs tro, eller til ikke at have en tro, og at det er en ret, der gøres gældende for alle. Det er en beskrivelse af religionsfrihed som har den fordel, at den kan måles og dermed påvises, og der er en lang række domstolsafgørelser, der danner præcedens for forståelsen af de forskellige aspekter. Disse indlysende fordele til trods er der ikke kun opslutning om beskrivelsen. Et af problemerne er, at religionsfrihed ofte begrænses af de selvsamme myndigheder, som skal sikre friheden. Men det har også været nævnt som en problemstilling, at definitionen i al sin præcision og universelle orientering ikke levner plads til særlig empati med trosfæller.

Open Doors definerer forfølgelse som:

”Enhver fjendtlighed oplevet fra omverdenen, som resultat af ens identificering med Kristus. Dette inkluderer fjendtlige holdninger, ord og handlinger begået mod kristne.”

Det er en bred definition, som hviler på oplevet fjendtlighed, som angives af personer eller fællesskaber, og det medfører nogle metodiske udfordringer, når det er ofrenes selvopfattelse, der er afgørende for om der er tale om forfølgelse.

I rapporten, *Under Cesar's Sword*, er der en anden definition af forfølgelse, som følger Dr Charles Tiezsens beskrivelse (som er gengivet i sin fulde længde i **Annex A**):

“Any unjust action of mild to intense levels of hostility, directed at Christians of varying levels of commitment, resulting in varying levels of harm, which may not necessarily prevent or limit these Christians' ability to practice their faith or appropriately

propagate their faith as it is considered from the victim's perspective, each motivation having religion, namely the identification of its victims as "Christian," as its primary motivator"

Det er en pointe her, at forfølgelsen primært er motiveret af ofrets religiøse status som kristen, og at forfølgelsen er enhver uretfærdig fjendtlighed der kommer til udtryk ved den skade ofret påføres i form af misinformation diskrimination eller vold, som vi igen kan opdele i symbolske og strukturelle udtryk.¹⁴ Også denne definition er præget af bredde, der både omfatter "ofrets perspektiv" (altså subjektivt perspektiv) og identifikationen af ofret som kristen (mere objektivt perspektiv), men i og med at der er en objektiv komponent i identifikationen som kristen har den også en afgrænsende funktion.

Det er en smertefuld sandhed, at kristne minoriteter nogle gange forfølges af kristne majoritets-traditioner, fordi et historisk "monopol" udfordres af nye, karismatiske udtryk, eller fordi rettigheder undertrykkes (altså: rettigheden til at tro og have religiøs overbevisning).¹⁵ Her, som i andre tilfælde hvor der er tale om religiøst baseret vold, er der nok den samme mangfoldighed på spil, som der hvor det er forskellige religiøse traditioner, der tørner sammen. Det indebærer, at der både kan være en strid om religiøst indhold¹⁶, og at der kan være eksterne faktorer, der udløser konflikten, som strid om land, økonomi, magt og indflydelse, og (adgang til) naturressourcer.¹⁷

Til denne smertefulde sandhed om forfølgelse af kristne fra andre kristne, føjer sig en anden sandhed, som også skal med, nemlig at vi også kender til tilfælde, hvor kristne er med til at forfølge andre for deres tros skyld. Her behøver vi ikke gå til historiens lærebøger, men kan notere situationer i Den Centralafrikanske Republik¹⁸ og i relation til den uhyggelige undergrundshær, The Lords Resistance Army i Uganda.¹⁹

Når det er sagt, er det væsentligste billede omkring kristen-relateret forfølgelse i dag, at det er kristne, der udsættes for forfølgelse. Organisationen Open Doors, der som refereret ovenfor har en bred definition af forfølgelse, angiver, at forfølgelsen af kristne desværre er blevet værre de sidste år:

¹⁴ Hos Galtung er vold differentieret i tre niveauer, "Direct (Behaviour), Cultural (Attitudes), & Structural (Context) violence". I dette dokument er sprogbroen den, at "vold" gengiver Galtungs første niveau (direkte vold; vold som adfærd), mens "diskrimination" repræsenterer det symbolske og strukturelle aspekt (kulturel vold, dvs. vold som holdning og strukturel vold, dvs. vold igennem den kontekst mennesker lever i). Intro til Galtungs model: O.Ramsbotham, T.Woodhouse & H.Miall (Ed.s), *Contemporary Conflict Resolution*, Cambridge: Polity Press, Third Edition, 2011, p.10ff.

¹⁵ Ramsbotham et al, op.cit. p.341.

¹⁶ Henrik Sonne Petersen og Joseph Wandera, "Religious Other as Another Self. Partisan Mindset and Security," in: *Current Dialogue*, udkommer i 2021.

¹⁷ Bertrand Kameni Apoli, *Minerais Stratégiques: Enjeux Africains*, Paris: PUF/Le Monde, 2013.

¹⁸ Kristne grupper kaldet "anti-balaka" har siden 2012 været involveret i angreb og overgreb, som beskrives som etnisk udrensning af muslimer, der går under navnet "Seleka" oprørere.

¹⁹ Under ledelse af Joseph Kony har LRA begået utallige overgreb, drab og bortførelser siden slutningen af 1980'erne. LRA's målsætning var i begyndelsen, at Uganda blandt andet skal ledes efter de 10 bud, og på den baggrund fandt de overgreb på muslimske civile legitimeret.

“More than 340 million Christians – one in eight – face high levels of persecution and discrimination because of their faith, according to the 2021 World Watch List compiled by the Christian advocacy group Open Doors. It says there was a 60% increase over the previous year in the number of Christians killed for their faith. More than nine out of 10 of the global total of 4,761 deaths were in Africa”.²⁰

Der er tale om vidt forskellige aktører i forfølgelsen. I Kina peger Open Doors på myndighedernes arbejde med at ”sinosere” kristendom, altså give kristendom et kinesisk ansigt, mens det i Indien både er en græsrodsbevægelse (RSS-bevægelsen) og det regerende parti BJP, der slår til lyd for en religiøs (hinduistisk) nationalisme, der resulterer i voldsomme overgreb mod både kristne og muslimer. I Sub-Sahara Afrika og i Mellemøsten skyldes forfølgelsen af kristne især radikaliserede muslimske grupper.

Forfølgelsen af kristne rejser to væsentlige problemkomplekser. Det første er, hvordan forfølgelse stoppes eller afhjælpes, og det vil vi adressere i et senere afsnit om relationen mellem religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne. Det andet handler om det vidnesbyrd, der i en kristen tradition er knyttet til forfølgelsen, og det tager vi op i næste afsnit. Men inden vi kommer dertil, skal vi afslutte dette afsnit med nogle overvejelser, om hvordan vi taler om forfølgelse. For vi har allerede set, at det er afgørende at forstå forfølgelse som noget, der relaterer til menneskers tro. Det er med andre ord ikke alle lidelser som kristne udsættes for, som uden videre kan beskrives som forfølgelse i snæver forstand, og det må også anerkendes, at kristnes vanskeligheder i nogle tilfælde skyldes deres egen adfærd, hvor lovgivning eller sociale kodex overskrides, hvad der næsten nødvendigvis påkalder sig negativ opmærksomhed uanset det er gjort i den bedste mening.

Videre kan vi notere, at såvel udviklingsarbejde som konfliktstudier allerede har inkorporeret en vis religiøs terminologi som f.eks. vendinger som ”intangible assets,” ”prophetic” og ”spiritualizing militancy”.²¹ Der arbejdes i det hele taget med sproglighed omkring integration af religiøse aspekter i udviklings- og diplomatiske kredse, som det f.eks. kommer til udtryk i Nordic Ecumenical Network on Freedom of Religion or Belief (NorForb), som DMR og andre danske organisationer også er en del af. Her udbydes der en ”læringsplatform,”²² som tilbyder indsigt og sprog omkring tros- og religionsfrihed til interesserede.

I denne forbindelse vil vi gøre opmærksom på relevansen (for ikke at sige nødvendigheden) af at arbejdere videre med at inddrage ord og vendinger som ”ondskab,” ”dæmoniske kræfter”, og i det hele taget opøve en sproglighed omkring det åndelige aspekt,²³ inklusive

²⁰ Data fra Open Doors gengivet i The Guardian, 13.januar, 2021: <https://www.theguardian.com/world/2021/jan/13/christian-persecution-rises-as-people-refused-aid-in-covid-crisis-report>

²¹ Scott Appleby, "Religious peacebuilding: the strong, the weak and the pathological", ch.2 in: *Oxford Handbook of Religion, Conflict, and Peacebuilding*, edited by Atalia Omer, et al., Oxford University Press, 2015.

²² <https://www.forb-learning.org/index.html>

²³ Sygeplejen har i mange år arbejdet målrettet med åndelig omsorg, både i behandling og i terminal pleje, i betydningen ”åndelig og eksistentiel” omsorg. Det akademiske arbejde med spiritualitet stammer fra William James og senere Alister Hardy, som grundlagde et forskningscenter om spiritualitet i slutningen af 1960erne. Cf. A.Hardy, *The Spiritual Nature of Man*, Oxford: Clarendon Press, 1979.

”åndelige kræfter,”²⁴ ”gæstfrihed,”²⁵ ”sandhed/sandfærdighed”²⁶ og ”oprigtighed/alvor” (engelsk: ”sincerity”)²⁷. Her handler det ikke om at det ene sprog skal dominere det andet, men at det kræver forståelse af et område og et fællesskab, hvis vi skal arbejde med social forandring og forbedring for forfulgte kristne. Princippet er, at skal en gruppe mennesker forstås på deres egne betingelser må vi ”follow the sacredness,”²⁸ fordi ”det hellige” både udtrykker kernen i troen og dermed afspejler en virkelighed, og at det hellige er en ambivalent størrelse, som genererer de fineste menneskelige værdier, uselviske handlinger og fællesskaber, samtidig med at det er totalt åbent for at blive misbrugt som legitimation for ondskab og forfølgelse.²⁹ Et af de gode eksempler på, at ”det hellige” har påvirket fællesskaber er samarbejdet om tilblivelsen af FNs universelle menneskerettighed i 1948, hvor den økumeniske bevægelse var en aktiv medspiller. Mere om det i afsnit om forfølgelse og tros- og religionsfrihed nedenfor.

Læringer – hvem er forfulgt? Hvad er forfølgelse?

- Der er forskel på at være forfulgt for sin tro skyld, og at lide under forhold relateret til sociale, økonomiske, politiske eller klimamæssige omstændigheder. Samtidig er det vanskeligt at afgøre om en person primært forfølges pga. sin tro eller om det er andre faktorer der vejer tungere. Endelig er det en udfordring, om det er forfølgerens motiv eller den forfulgtes oplevelse, der vejer tungest.
- Arbejdet med at beskrive forfølgelse og skabe et vokabular, der er præcist, er vigtigt for synlighed og troværdighed og mulighed for samarbejde på tværs af organisationer og faglige områder. Et vokabular er dog ikke kun anvendeligt i sammenligning, men også i dokumentation.
- Dokumentation af forfølgelse i almindelighed og ligefuldt forfølgelse af kristne vanskeliggøres af, at der ikke er validerede definitioner, hvorved alle kvantificerbare beskrivelser underkastes usikkerhed. Det forhindrer dog ikke at dokumentere forfølgelse i narrativer, dvs. fortællinger, beskrivelser og vidnesbyrd, som er lige så gyldige som tal, om end de ikke kan bruges til sammenligning.
- Når vi taler om forfølgelse af kristne, forstår vi forfølgelse som tilfælde hvor mennesker udsættes for *diskrimination* i form af fjendtlighed i sociale, økonomiske, kulturelle eller politiske sammenhænge, deres religionsfrihed begrænses, eller de udsættes for *direkte vold*, fordi de identificeres med en status som kristne.

²⁴ Veli-Matti Kärkkäinen, Kirsteen Kim og Amos Yong (Ed.s), *Interdisciplinary and Religio-Cultural Discourses on a Spirit-filled World. Loosing the Spirits*, NY: Palgrave Macmillan, 2013.

²⁵ Fadi Daou og Nayla Tabbara, *Divine Hospitality. A Christian-Muslim Conversation*, Geneva: WCC, 2017.

²⁶ Bart Brandsma, *Truth and Truthfulness. The Difference between Muslim and non-Muslim Thought*, Diemen: Veen Magazines, 2009

²⁷ Ulrich Simon, *Sitting in Judgment. 1913-1963 : an interpretation of history*, London: SPCK, 1978.

²⁸ ”Follow the sacredness” handler om identitet, og kan balanceres med et andet udtryk ”follow the money, ” som handler om magtforhold. Jonathan Haidt, *The Righteous Mind. Why Good People are Divided by Politics and Religion*, Penguin Books, 2012, p.312. Haidt refererer en global undersøgelse om moralske værdier, som er tilgængelig via www.YourMorals.org. Her identificerer de fem grupper af ”receptorer” som gør sig gældende verden over for hvordan menneskers moral udformes: Care, Fairness, Loyalty, Authority, and Sanctity.

²⁹ R. Scott Appleby, *The Ambivalence of the Sacred. Religion, Violence and Reconciliation*, London, Oxford, NY: Rowman and Littlefield Publ., 2000.

Forfølgelse kan med andre ord både stamme fra myndigheder, fra kulturelle værdibærere og fra sociale og religiøse grupperinger.

- I de sammenhænge hvor kristne er involveret i undertrykkelse eller direkte forfølgelse, er løsningen ikke "negativ solidaritet,"³⁰ altså en solidaritet hvor overgreb undskyldes baseret på fælles tros-afsæt, men snarere økumenisk kritisk dialog, som både indeholder en intern religionskritik og dialog.

Forfølgelse og vidnesbyrd

Spørgsmål: hvilken rolle spiller vidnesbyrd og forkyndelse i spørgsmål om forfølgelse af kristne? Og, hvorfor skal kristne i Danmark støtte forfulgte kristne rundt om i verden?

Indsigter og erfaring: vidnesbyrd og forkyndelse i Bibel og kirkelige tekster

Det seneste årti er der kommet flere betydningsfulde tekster om evangelisering og mission, som har betydning for hvordan vi kobler religionsfrihed og forfølgelse. Her tænker vi især på skrivelser om god opførsel i mission, som Kirkernes Verdensråd, Evangelisk Alliance og Paven stod sammen om, *Christian Witness in a Multi-religious World*, 2011, og på Kirkens Verdensråds skrivelse, *Together Towards Life. Mission and Evangelism in Changing Landscapes*, fra 2013. (I Annex B er gengivet relevante paragraffer af *Together Towards Life* for dette afsnit).

Rammen om et kristent vidnesbyrd om Gud skitseret i *Together Towards life* er i overensstemmelse med det, vi ovenfor har kaldt *Missio Dei* og holistisk mission, og det har udsyn til spørgsmål om religionsfrihed for alle mennesker. Her lægges der til, at centrum for det kristne vidnesbyrd er Kristus selv: det er herfra livet strømmer, og dokumentet føjer så til, at kernen i dette vidnesbyrd paradoksalt nok kommer mest til syne i lidelse og martyrium. Vidnesbyrd om Kristus er med andre ord ikke afkoblet i lidelse, men har tværtimod sit paradoksale højdepunkt dér, hvor det synes at blive mest undertrykt, og endda truet af eller udslettet i død.³¹

Denne paradoksale karakter af vidnesbyrdet hænger sammen med kirkens livsfællesskab med Kristus. Med Leslie Newbigins ord:

"The more we emphasize that the Church demonstrates openness to the world and its many varying patterns of life, the more imperative it becomes to hold forth Jesus Christ as the most central and final for everything which touches the life of the Church."

³⁰ Negativ solidaritet er et udtryk der trækker rødder tilbage til Durkheim, som også har fundet anvendelse i neoliberal tænkning. I en kristen-muslimsk sammenhæng har Dr Johnson Mbillah/PROCMURA brugt begrebet til at beskrive "... that which propels some Christians and some Muslims to be in solidarity with their co-religionists at all and any cost. It propels them to be in solidarity even when heinous crimes that are religiously and morally reprehensible in their own religious precepts and etiquette are committed. They tend to do so when such crimes are not committed against their own religious kind - their co-religionists." (PROCMURA Newsletter July-September, 2013)

³¹ Samuel Nymann Eriksen, "Det bibelske perspektiv mangler i debatten om forfulgte kristne," in: *Kristeligt Dagblad*, 4. januar, 2021.

*We must emphasize the basic importance of personal conversion to him and clear confession of Jesus Christ as Lord.*³²

Derfor ser den globale kristne kirke med en særlig, kærlig opmærksomhed på de mennesker, der lider for deres kristne tros skyld, fordi vi her lærer noget helt centralt om Guds universelle mission, som ikke kommer til syne i fredstider.

I de bibelske fortællinger har vidnesbyrdet i sammenhæng med forfølgelse flere aspekter:

- Apostlenes eksempel peger på, at martyriet ikke er noget, der skal opsøges. Som eksempel kan nævnes Apg 8, hvor menigheden spredes fra Jerusalem for at undgå forfølgelsen;
- Samtidig giver apostlene udtryk for, at de var ”glade fordi de var anset for værdige til at blive vanæret for Jesu navns skyld,” Apg 5, 41. Paulus går så vidt at han med ironisk tonefald bryster sig af at være forfulgt, 2 Kor 11, selvom han lægger til, at selv den stolthed vil han lægge til side, fordi ingenting må komme mellem ham og Kristus.
- I Evangelierne forudsiger Jesus, at hans efterfølgere vil blive forfulgt, ligesom han selv blev det (Joh 15), men der er også tekster, hvor forfølgelsen ikke kun forudsiges eller beskrives, men nærmest har karakter af noget, Jesus lover sin efterfølgere.³³ Tænk blot på saligprisen – ”salige er I, når man på grund af mig håner jer og forfølger jer og lyver jer alt muligt ondt på. Fryd jer og glæd jer, for jeres løn er stor i himlene,” (Matt 5, 11f).
- I Johannes’ Åbenbaring adresseres en situation, hvor de første kristne menigheder forfølges i Romerriget. Her er forfølgelse flere gange omtalt som en prøve, der afgør om en menighed er ”kold eller varm,” uden at forfølgelse af den grund fremstilles som attraktiv.

Det ser ud til, at vidnesbyrdet om Kristus i Bibelen er knyttet til forfølgelse på i hvert fald to måder. Forfølgelsen er på den ene side en konsekvens af vidnesbyrdet, og på den anden side ser det ud som om forfølgelsen opfattes som et paradoksalt gode, fordi det er med til at lutre forkyndelsen og fastholde mennesker i frelsen (Matt 10, 22). Lægger vi hertil den lange række tekster, der taler om fællesskabet mellem Jesu-følgere, som det afgørende vidnesbyrd i sig selv (Joh 17, 23), får vi et billede af et Kristus-fællesskab, dvs. et fællesskab af Kristi følgere, der taler og forkynder tydeligst under trængsel, og hvor nogle aspekter af Guds mission i verden får mulighed for at komme til udtryk, hvad de ikke gør udenfor trængslen. Det har fået nogle kristne til at beskrive forfølgelse som et kendetegn på den rette tro. Her er det dog vigtigt at notere, at selvom Jesus og apostlene beskrev forfølgelse som noget Jesu efterfølgere kunne forvente, var det ikke for at gøre det attraktivt, men snarere for at beskrive forfølgelse som en normal-situation for kristen tro, hvorved troen hverken miskrediteres, som

³² Newbiggin i bogen *Let Your Kingdom Come...*

Henrik Sonne Petersen, ”What is a true and trustworthy Christian witness?” in: HS. Petersen (Ed.), *Witness to the Prince of Peace. Evangelism and Dialogue in India, Madagascar, Tanzania and Denmark*, (Copenhagen: Danmission, 2011).

³³ Dette perspektiv skylder vi Samuel Nyman Eriksen, cf. <https://forfulgtekristne.dk/hvordan-skal-vi-se-paa-forfulgte-kristne/>.

et udtryk for at Gud har forladt mennesker, eller nødvendigvis går til grunde, når der opstår trængsel. Samtidig med at forfølgelse i denne sammenhæng bliver et "normal" i en syndig verden, hvor Guds tilstedeværelse står i en spænding til ondskab og onde kræfter, binder det mennesker sammen på tværs af livssituationer. For det indebærer, at mennesker der ikke erfarer forfølgelse kan have en naturlig relation til dem, der forfølges, for begge dele falder indenfor "normalen". Ingen kan derfor afvises i troens fællesskab: de forfulgte er ikke udskilt på grund af mangel i deres tro, og dem, der ikke er forfulgt, mangler ikke noget for at fuldende troen, for sammen udgør de Kristi legeme, der har nedslag både i lokale og globale fællesskaber. Det indebærer konkret, at kristne i Danmark er knyttet til kristne brødre og søstre, der lider for deres tros skyld, i et livsfællesskab.

Læringer – Forfølgelse og vidnesbyrd

- Der er et vidnesbyrd om Gud, som paradoksalt nok kommer klarest til syne i situationer med forfølgelse;
- I situationer med forfølgelse er der en kamp mod ondskab, som ikke har sit primære udtryk i aktiv modstand men i lidelse og trofasthed (1.Peter);
- I de ekstreme situationer med forfølgelse er der noget på spil for de kristne, der udsættes for forfølgelse, men det er der faktisk også for os andre, der står på afstand. For dels lider fællesskabet, når en del af det presses og forfølges, dels er det i forfølgelsen, at vi lærer mere om centrale dele af Guds universelle mission.
- Endelig understreger erfaringer og tekster om vidnesbyrd, at det refererer til et universelt fællesskab som gør det naturligt, at kristne i Danmark har omsorg for forfulgte kristne i verden.

Hvordan støtter danske menigheder bedst forfulgte kristne?

Spørgsmål: Hvordan kan vi bedst støtte forfulgte kristne? Hvordan kan vi tage højde for kulturforskelle, som gør det vanskeligt at vide, hvordan vi bedst støtter mennesker i andre kulturkredse?

Indsigt og erfaring: historie, kolonialisme og arbejdet med befrielse

I tanken om Guds mission er ejerskab og aktivitet ultimativt placeret hos Gud. Det er ham, der kalder kirken ind i sin mission, og ovenfor har vi identificeret tre overordnede områder i de bibelske narrativer som Guds folks mission, nemlig at være Guds folk, at øve ret og retfærdighed og at være en velsignelse for alle jordens folk. Men i og med at meget af den mission, der tales om her, foregår på tværs af kulturer, er der også en kulturel udfordring på spil.³⁴ Det kulturelle aspekt rører ved magtforhold og historie, som det udfoldes i det, der kaldes et post-kolonialt perspektiv, men det berøres også i en befrielsesteologisk sammenhæng. Derfor skal vi kort notere nogle aspekter, der udfolder det, vi kan kalde den kulturelle komponent i støtte til forfulgte kristne og arbejde med tros- og religionsfrihed.

Historisk

Mission har både været et mellemfolkeligt anliggende såvel som et åndeligt anliggende. Ser vi tilbage i historien har der altid været overvejelser om, hvordan evangeliet om Jesus

³⁴ WCC, *Together Towards Life*, (Geneva: WCC, 2013), no.27.

Kristus kunne forkyndes, så det blev hørt af andre folkeslag. Kulturforståelsen for 100 år siden, ved den skelsættende verdenskongres om mission i Edinburgh 1910, var godt nok anderledes end i dag,³⁵ men der var ikke desto mindre en forståelse for, at kultur var tæt knyttet til religion.³⁶ Den protestantiske forståelse af kontekstens betydning i mission har haltet efter den katolske, men for både den katolske og den protestantiske har det været afgørende, at budskabet om Kristus skulle formidles, og derfor måtte oversættes, både til andre sprog og til andre kulturelle sammenhænge.³⁷

Den historiske relation mellem danske kirker og andre kulturer og folkeslag i verden var både motiveret af ønsket om at forkynde evangeliet, men også af en nationalistisk (eller civilisations-optimistisk) holdning, hvor det synes indlysende, at andre folk skulle nyde godt af de kulturelle, politiske og sociale landvindinger Europa havde opnået. Det gav sig udslag både i diakoni ("klinik og skole") og i kolonisering, som begge har indflydelse på spørgsmålet om, hvordan vi bedst støtter forfulgte kristne, og som derfor udfoldes i hver sit afsnit her efter.

Diakonal indsats

Diakoni³⁸ forstås i dag som et spektrum, der bevæger sig fra individuelle handlinger, såkaldt "barmhjertighedsgerning," over kollektive udtryk i kirken til institutionelle udtryk i klinikker, skoler og hospitaler, for at blive afrundet i international diakoni, som arbejder med sociale og politiske strukturer.³⁹ Diakoni er som sådan et udtryk knyttet til selve kirkens essens, som et *Helligt folk*, (*Communio Sanctorum*) beskrevet igennem syv tegn,⁴⁰ som udfolder oldkirkens beskrivelse fra konciliet i Konstantinopel i år 381: "Vi tror på – én – hellig – katolsk – apostolisk kirke". Den kirkeforståelse sammenfattes i det latinske udtryk, *Ubi Christus, ibi Ecclesia*, "hvor Kristus er, der er kirken," og i forlængelse af forståelsen af Guds mission indebærer det, at ligesom Kristus var sendt til verden for at tjene, sådan er kirken også sendt. Og tjene- sten er det, der har overskriften "diakoni".⁴¹ I en anden sammenhæng beskriver Dietrich Bonhoeffer at kirken kun er kirke, når den er til for andre⁴².

³⁵ David A. Kerr and Kenneth R. Ross, "The Edinburgh 1910 World Missionary Conference: Its Eight Commissions in Historical Context and their Continuing Significance," in: David A. Kerr and Kenneth R. Ross (Ed.s), *Edinburgh 2010. Mission Then and Now*, Oxford: Regnum, 2009, (Edinburgh 2010 Series, vol.1).

³⁶ Harald Nielsen, *Det Danske Missionsselskabs Historie, 1821-1985*, København: Danmission, 2019, vol.1, p.286f.

³⁷ Lamin Sanneh, *Translating the Message: The Missionary Impact on Culture*, NY: Orbis, 2009 (anden udgave; første udgave: 1989).

³⁸ Afsnit inspireret af Henrik Sonne Petersen, "Diakonia in Church and Society. India", In: *Masihi Sevak: A Journal for Christian Ministry*, vol. XXXVIII, no. 3, April 2013, pp. 25-43.

³⁹ LWF, *Diakonia in Context. Transformation, Reconciliation, Empowerment*, Geneva: LWF, 2009.

⁴⁰ In Luther's *On the Councils and the Church* (1539) he describes seven marks of the Church, i.e. the *Communio Sanctorum*: possession of the Word of God, (2) administration of Baptism and (3) the holy Sacrament of the Altar, (4) the exercise of the Office of the Keys, i.e. confession and forgiveness of sins, (5) consecration of ministers, (6) prayer, public praise and thanksgiving to God, and (7) the holy possession of the sacred cross, i.e. endurance of persecution.

⁴¹ I en dansk sammenhæng er det især Johannes Nissen og Hans Raun Iversen, der har præget forståelsen af diakoni.

⁴² "Die Kirche ist nur Kirche, wenn sie für andere da ist," (D.Bonhoeffer, *Widerstand und Ergebung*, DBW Band 8, Seite 560) – "The Church is the Church only when it exists for others...not dominating, but helping and serving. It must tell men of every calling what it means to live for Christ, to exist for others." D.Bonhoeffer, *Letters and Papers from Prison*.

Pointen fra Bonhoeffer er fremhævet af Kinahan som baggrund for, at kristne skal støtte op om tros- og religionsfrihed. Kinahan, J., "Why should Christians defend everyone's FoRB?", presentation for Methodist Church Consultation on Religious Freedom, March 2017"

I forhold til forfulgte kristne og rettighedsaspektet i tros- og religionsfrihed er det værd at bemærke, at Kirkernes Verdensråd arbejder med at formulere sammenhæng mellem et "faith-based and rights-based" perspektiv⁴³. Her understreges det stærkt, at diakoni i dag må være både rettigheds- og trosbaseret. Det handler om, at diakoni i selve sin identitet er trosbaseret, mens den i sin udfoldelse er orienteret mod rettigheder. Denne todeling reflekterer hvad kirken er, og hvad hun gør. Faktisk kan vi gå så vidt som at tale om, at det er sammenhængen mellem de to dele, der udgør kirkens distinkte teologiske bidrag til forståelsen af religionsfrihed.

I forhold til det felt vi er optaget af her, betyder det, at det trosbaserede perspektiv finder naturligt afløb både i støtte til forfulgte kristne og i arbejdet med religionsfrihed. Begge steder kommer de tre værdier til udtryk, vi identificerede under afsnittet om Guds mission, nemlig enhed, menneskelig værdighed og medmenneskelighed. Mellem de to aspekter, forfølgelse og religionsfrihed, er der også en udveksling, for hvor arbejdet med forfulgte kristne har enkeltpersoner og deres historier for øje, er det sociale, kulturelle og politiske realiteter, der kommer til syne i arbejdet med religionsfrihed.

En del kirker og organisationer har været engageret i diakoni og *advocacy*, altså arbejdet med religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne, igennem mange år, og de repræsenterer i dag en ressource, som kan være til gavn i en situation hvor forfølgelse af minoriteter øges. Ikke mindst er det væsentligt at bemærke, at kirker og menigheder der har arbejdet i dette felt, har teologiske erfaringer og refleksioner i form af liturgi, bøn og sang, såvel som refleksion, som kan informere og kvalificere arbejdet.⁴⁴

Post-kolonialt perspektiv

"The question of who is the subject of mission has to be taken up again to avoid a prolongation of the overestimation of the role of the Western missionaries ... The question who is the subject of mission can be theologically answered by pointing to the *Missio Dei* concept, but it becomes even more grounded in the empirical field of human history by making use of a theory of religion that considers the religious functions of the society. By this we understand how the Holy Spirit is actually working as a liberating agent: 'Rather than seeing Christianity as the spiritual component of colonialism, it may be more accurate to say that Christian mission planted the seeds for the survival and revival of Christianity in non-Western land, and at the same time planted the seed of future movements of liberation in Asia and Africa.'"⁴⁵

⁴³ Arbejdsdokumentet skulle være godkendt i marts 2020, men pgra. Corona-virus er det ikke sket endnu. Derfor citerer jeg ikke fra dokumentet, men parafraserer nogle pointer.

⁴⁴ Joel N.P. Edwards, *An Exploration into Christian Engagement in Freedom of Religion or Belief*, Durham University, 2019 (DThM afhandling), p.23.: "The critical question for Christian advocacy in this arena is the degree to which such organisations - and indeed their support bases - should pursue FoRB [Freedom of Religion and Belief], not as a matter of political expedience, but as partners who work with civil society on this issue. Christian relief and development agencies that operate inclusively across people of all faiths have already set this precedent. What is particularly instructive in relation to this research is that such agencies have an established history of theological reflection which informs their praxis".

⁴⁵ Anton Knuth, "Who Is the Subject of Mission? The Need to Decolonize Mission From the Perspective of "the Margins"", in: *Transformation 2020*, Vol. 37(2) 131-139. Citaterne i teksten er til siderne 184 og 23 hos S.W. Sunquist, *The Unexpected Christian Century: The Reversal and Transformation of Global Christianity, 1900-2000*, (Grand Rapids: Baker Academic, 2015).

Et post-kolonialt perspektiv har en afledt følge i et forståelse af, at mennesker rundt om i verden ikke kun blev kristne som konsekvens af kolonisering. Samhørighed mellem kristne brødre og søstre på tværs af grænser handler ikke kun om magt og økonomi, selvom de ting altid er på spil, når der er tale om samarbejde og samliv på tværs af kulturer. Kristne i andre kulturer har deres egne rettigheder og bærer deres eget vidnesbyrd, som føjes sammen i den universelle kirke. Det kulturelle aspekt indebærer, at samliv og samarbejde mellem kirker ikke er let, men det er ikke desto mindre godt, fordi der er knyttet dynamik og befrielse til forskelligheden.

Det post-koloniale perspektiv understreger et behov for at øge vores opmærksomhed om kulturelt "blinde vinkler" hos os selv, som især kan være en udfordring dér, hvor arbejdet med at gøre eller sige det rigtige forleder os til at glemme at lytte til vores modpart, som i den sammenhæng vi beskæftiger os med her, er dem, der lider og strider for deres tros skyld.

Befrielsesteologi⁴⁶

"When we take the conditions of the poor as perspective for a vision of God it becomes clear that God must be uncompromisingly committed for justice at the same time as he shows mercy towards the merciless wicked. This is a vision of God as Self-Giving Creator Spirit whose Love is Universal, as the Self-Abdicating Sovereign Lord of the Universe, and as the Self-Implicating Fellow Sufferer".⁴⁷

"Should we then be open to the possibility of non-Dalits doing theology their own way? This is like asking, 'If according to the scriptures, God is constantly on the side of the oppressed, does the oppressors have a right to claim that God is on their side too?'"⁴⁸

Befrielsesteologi peger på, at moderne teologi ikke blot er en teologi med et menneskeligt afsæt, men at såvel afsæt som indhold og udtryk begynder hos mennesker, der undertrykkes. Vi har ovenfor set, at vidnesbyrdet der lyder fra forfulgte kristne, har en særlig klang, og at der er særlige løfter knyttet til det. I befrielsesteologiens perspektiv lyder det, at det evangelium, der præsenteres som et spørgsmål om frelse i det hinsides alene, er tomme ord, fordi det misbruger kristen tro til at legitimere social elendighed.

Læringer – hvordan støtter danske menigheder bedst forfulgte kristne?

- Den bedste støtte til forfulgte kristne har afsæt i Guds mission (som vi i dette dokument har fundet samlet værdimæssigt udtryk for i enhed, menneskeværd og medmenneskelighed). Med det afsæt er støtten underlagt et kulturelt perspektiv, som

⁴⁶ Gustavo Gutierrez lancerede den første befrielsesteologi i Sydamerika, som siden fulgtes af forskellige former for befrielsesteologi i Afrika og Asien. I dette afsnit præsenterer vi teologi af den indiske teolog Dhyanchand Carr.

Befrielsesteologi har mødt forskellige former for modstand, men her skal vi blot pege på en teologisk indsigelse. David Kamitsuka refererer Stanley Hauerwas for en kritisk bemærkning, at Gutierrez "perhaps unwittingly, [has] underwritten a sense of liberation at odds with the Gospel." *Modern Theology*, vol.13:2, April (1997). Jürgen Moltmann uddyber problemstilling, når han peger på, at befrielsesteologien er kritisk, men ikke konstruktiv, og derfor egnet til at afvise undertrykkelse, men ikke så velegnet til at præsentere et alternativ, J.Moltmann, *Experiences of God...*

⁴⁷ Carr, Dhyanchand (2006), "The Poor God and the Poor of the World," pp.1-21, in: *Religion and Society*, vol.51, no.2-3, June-September.

⁴⁸ Dhyanchand Carr, "Jesus' Identification with Galilee and Dalit Hermeneutic," in: *CTC Bulletin*, VOL. XIX, No. 3, 2003 (Chr.Conf.of Asia, CCA Bulletin).

kalder på selvbesindelse hos danske menigheder og på en holdning præget af at lytte, lære og bede, som leder os til ideer om medvandring og følgeskab.

- Medvandringens karakter og konkrete støtte til forfulgte kristne er afhængig af tid og sted (kultur, sociale, politiske og økonomiske forhold), og skal under alle omstændigheder så vidt muligt informeres af de forfulgte selv. Her må der også være åbenhed om mulighederne for misbrug, hvor lidelse og tro påkaldes i kamp for magt, fordele eller position.
- Igen og igen understreges det i et teologisk perspektiv, at de fattige, svage, forfulgte har en særstatus, som ikke kun kommer til udtryk i de behov, de har, men også i den indsigt og det liv, de kan give indsigt i. Det indebærer, at den bedste støtte paradoksalt nok kan være at modtage...
- Støtten til forfulgte kristne kan også komme til udtryk gennem arbejde med et fælles sprog om forfølgelse, fordi det signalerer en enhed, det genererer gennemsigtighed om et vigtigt emne og skaber mulighed for bedre og bredere følgeskab.

Arbejde med tros- og religionsfrihed og forfølgelse

Spørgsmål: Hvad er relationen mellem religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne?

Vi har allerede nævnt den udfordring, at arbejdet for forfulgte kristne ofte fremstilles som en modsætning til det rettighedsbaserede arbejde for tros- og religionsfrihed i en politisk sammenhæng, og at den politiske polarisering truer med at sprede sig til kristne sammenhænge. Dertil kommer, at menneskerettigheder i nogle kristne traditioner fremstår som en sekulariseret modpol til Bibelske indsigter. Det er på den baggrund, at vi spørger, hvad der er af relation mellem religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne, hvis vi ser på det i et kirkeligt/teologisk perspektiv.

Indsigt og erfaring

I rapporten *In Response to Persecution*⁴⁹ har 17 forskere i perioden fra 2014-2015 kortlagt hvordan kristne i 25 lande responderer på forfølgelser og manglende tros- og religionsfrihed. Forfatterne beskriver tre overordnede strategier for kristne, der oplever forfølgelse⁵⁰:

- **Overlevelse** betegner den mindst proaktive form for modstand mod forfølgelse. Det kommer til udtryk i form af undergrundskirker, flugt, tilpasning eller støtte til undertrykkende regimer. 43 procent af de adspurgte benytter sig af denne strategi
- **Tilpasning** betegner en strategi, hvor kristne grupper søger at beskytte sig ved at udvikle relationer både til andre kristne grupper, til ikke-kristne grupper og til sekulære aktører. 38 procent af de adspurgte benytter sig af denne strategi
- **Konfrontation** er den mest proaktive form for modstand og indebærer f.eks. at bære vidnesbyrd om troen, afsløre uretfærdighed, og mobilisere andre til modstand mod uretfærdighed, for at kræve trosfrihed. 19 procent benytter sig af denne strategi

⁴⁹ "In RESPONSE to PERSECUTION. Findings of the Under Caesar's Sword Project on Global Christian Communities," (Under Caesar's Sword project, 2017). Mogens Mogensen præsenterer en læsning af Rapporten "Under Caesar's Sword" i M.Mogensen, "Hvordan kan vi bedst støtte forfulgte kirker?", in: M.Mogensen, *Kristendom i en brydningstid. Kirke, Mission, Økumeni og Offentlighedsteologi*, (Christiansfeld: forlaget Intercultural.dk, 2019).

⁵⁰ Sammenfatning af rapporten på dansk skylder tak til Jonas A Jørgensen.

Rapporten giver også anbefalinger til handling for en række forskellige grupper, lige fra de forfulgte kristne selv, over pressen, til kristne kirker og statslige aktører i andre lande. Her fremgår det blandt andet, at *“theology—in particular, a Christian community’s theology of suffering, church, and culture—influences the response of that community”* (p.40), samtidig med at det understreges, at strategier såvel som svar på forfølgelse afhænger rigtigt meget af omstændighederne, dvs. geografisk og kulturel placering, historiske konflikter, politiske dynamikker, de forskellige aktørers position, omdømme med videre...

De forfulgte kristne opmuntres blandet 11 anbefalinger til:

- *“Persecuted churches should engage in interfaith solutions to address poverty and marginalization in areas where lack of development helps jihadi recruiters (for example, northeastern Nigeria and northeastern Kenya),”* p.48, item 6;
- *“There is a need to balance short-term survival or “coping” strategies (for example, setting up decentralized churches having little contact with each other) with longer-term strategies (for example, solidarity among churches to resist persecution and to enable standing together under attack),”* p.48, item 10.

Når det kommer til kristne kirker rundt om i verden, er der 17 anbefalinger til handling og her lærer vi bl.a.:

- *“Supporters of persecuted Christians should raise awareness of persecution among congregations ...”* p.52, item 8;
- *“Churches should encourage interreligious efforts to promote economic development and mutually respectful relations...”* p.53, item 14.

Der er med andre ord, ifølge denne rapport, ikke en modsætning mellem at støtte forfulgte kristne og at støtte interreligiøse initiativer, så længe de ikke ekskluderer forfulgte kristne (cf. p.53, item 16). Videre ser mange aktører i internationalt udviklingssamarbejde kampen for fattigdomsbekæmpelse og menneskerettigheder som to sider af samme mønt. Joel Edwards⁵¹ er på samme linje, når han i sin afhandling skriver, at tros- og religionsfrihed ikke blot er i overensstemmelse med Guds mission, men at Guds mission gør et engagement for tros og religionsfrihed påkrævet. Det samme er Scott Appleby, når han beskriver hvordan religiøse aktører skal forholde sig i spørgsmål om religiøst baseret vold.⁵²

Her tangerer vi et af de store områder i det felt, der tegnes op mellem tros og religionsfrihed og støtten til forfulgte kristne, og det er det, der beskrives som dialog eller et arbejde med interreligiøse relationer. Det har mange forgreninger,⁵³ men en værdifuld pointe i den

⁵¹ Edwards, Joel N.P., *An Exploration into Christian Engagement in Freedom of Religion or Belief*, (Durham University, 2019).

⁵² If religions are to play a peacebuilding role in the twenty first century three goals must be pursued: 1) religious communities must be engaged in the international discourse on rights and responsibilities; 2) religious traditions with strong missionary outreach “must promote missiology ... that foster respect for universal human rights norms, including the right to religious freedom”; 3) religious leaders “must give priority to establishing and supporting ecumenical and interreligious dialogues” Appleby 2000: 245.

⁵³ Her kan vi nøjes med at henvise til en dansk præsentation af Henrik Lindberg Hansen, *Om Dialog. Den dialogiske ånd og forståelsen af det anderledes*, (København: Unitas, 2009), og til en teologisk udforskning af dialog og religionsteologi set fra et kristent og muslimsk perspektiv: Fadi Daou og Nayla Tabbara, *Divine Hospitality. A Christian-Muslim ...*

anledning, det handler om her, er at interreligiøse relationer må akkompagneres af intrareligiøse relationer⁵⁴.

Det intra-religiøse, eller økumeniske perspektiv på forfølgelse stiller skarpt på, hvordan forfølgelsen afhjælpes. Umiddelbart kan det synes oplagt at arbejde for at begrænse rettighederne for dem, der forfølger andre. Konkret handler det om at arbejde for at de grupper eller lande, der forfølger kristne, får begrænset deres rettigheder eller rammes økonomisk. Det er en mulighed, der tages i brug mange steder rundt om i verden, ligesom der arbejdes med det i Danmark. Men, undersøgelser viser, at begrænsning af religionsfrihed indebærer overraskende voldelige tilbageslag. Brian Grim og Roger Finke peger på, at -

”As religious freedom increase, violent religious persecution and conflict decline.”

“Thus, we propose that to the degree that governments and societies ensure religious freedom for all, there will be less conflict between religions and less violent religious persecution”.⁵⁵

Historisk er det værd at notere, at Kirkernes Verdensråds 'Commission of the Churches on International Affairs' spillede en stor rolle i formuleringen af Menneskerettighedserklæringen (UDHR) og i særdeleshed art. 2 om ikke-diskrimination, og art. 18 om tanke- samvittigheds- og religionsfrihed, der ofte forkortes til tros- og religionsfrihed (ToRF):

“The Commission of the Churches on International Affairs dates back to 1946. Having consultative status within the United Nations Organization, the commission played a significant role in formulating the religious liberty clauses in the Universal Declaration of Human Rights in 1948.⁵⁶

Historisk er der altså præcedens for, at kirker bakker op om universelle rettigheder. (Cf. Annex C: CKU puljens beskrivelse af ToRF)

Begrundelsen for, at der er behov for et økumenisk, fælles-kirkeligt perspektiv omkring støtte til forfulgte kristne, understreges af det forhold, at der er kirker, der modarbejder et rettighedsperspektiv. Så det økumeniske handler ikke kun om informationsdeling og afstemning af strategier (for støtte og fortalervirksomhed), men også om dannelse af en forståelse af, hvad kirker er fælles om, og hvad de reelt er uenige om.

Det økumeniske (intra-religiøse) komplementerer et inter-religiøst perspektiv, når vi taler om forfølgelse af kristne og religionsfrihed mere generelt. For der udføres et stort arbejde med at skabe anledninger og strukturer, hvor troende mennesker på tværs af religiøse skel dels kan mødes for at få viden om hinanden og få afdramatiseret nogle af stereotyperne, dels kan

Conversation, (Geneva: WCC publications, 2017). Peter Lodberg beskriver religionsmødet som en drivkraft i udvikling af den kristne kirke, P.Lodberg, *Tro versus tro. Kristendommen i dialog og konflikt gennem 2000 år*, København: Kristeligt Dagblads Forlag, 2021.

⁵⁴ Lagho, Wilibard, *Religion and Peace in East Africa. Pilot study on methodological approaches and tools for measuring change and the results of working with religion and religious actors for peace and reconciliation*, (Copenhagen: Danmission, 2016);

⁵⁵ Brian J. Grim og Roger Finke, *The Price of Freedom Denied. Religious Persecution and Conflict in the Twenty-First Century*, Cambridge University Press, 2011, p.8. De gør videre opmærksom på, at de handlinger, der afføder forfølgelse er bade “legal and social restrictions that inhibit the practice, profession, or selection of religion,” Idem.p.9.

⁵⁶ <https://www.oikoumene.org/programme-activity/ccia/history>

finde ind i samarbejde omkring de fælles udfordringer. Der hvor det lykkes, og hvor religiøse aktører fra forskellig side gør noget sammen (*diapraksis*) og viser at det er muligt at gøre noget sammen, opnår parterne en stor moralsk autoritet.

I en kirkelig sammenhæng tales der nogle gange om en treklang, hvor dialog og diapraksis hænger tæt sammen med diakoni. Dialog og diapraksis repræsenterer de forskellige aspekter af religionsmødet, mens diakoni som omtalt ovenfor er en overordnet angivelse af den tjenende karakter af kirken i verden. Treklangen af diakoni, dialog og diapraksis relaterer til et arbejde med rettigheder (herunder religionsfrihed), religiøs tolerance og udvikling, som såvel kirkelige som civile og statslige aktører samarbejder om. I denne sammenhæng hvor vi har blikket rettet mod forfulgte kristne og religionsfrihed, er det især vigtigt at notere religiøs tolerance. Arbejdet med religiøs tolerance handler ikke så meget om jura som om gensidig respekt og anerkendelse af hinandens menneskelige værdighed. Det er et væsentligt aspekt af fredsarbejde som især involverer civilsamfund og religiøse grupperinger, hvor det handler om at se hinanden, favne hinanden og anerkende gensidig afhængighed.⁵⁷

”Perhaps the greatest mystery of peace is that authenticity of change is not located in what can be quantified and controlled. ... The mystery of peace is located in the nature and quality of relationships developed with those most feared.” (Lederach 2005: 62f).

Og nok så meget handler et systematisk arbejde med tolerance om at være åben for de veje, der viser sig i processen, og som ikke kan forudses eller kvantificeres; arbejde med tolerance i en sammenhæng præget af vold og forfølgelse indebærer store krav til kreativ opmærksomhed til omgivelserne (Lederach 2005: 123 og 128). I kristen terminologi indebærer det, at ”we should expect to meet Jesus in the borderlands, in our interactions with people of other faiths”.⁵⁸

Den inter-religiøs dialog har dog også vist sig at byde på nogle udfordringer. En af disse er repræsentativiteten, hvor de religiøse ledere mangler forbindelsen med græsrodderne, kvinder og unge. I skrøbelige stater kan et fokus på de religiøse ledere tilføre disse legitimitet på bekostning af demokratiske strukturer eller blot mangel på ansvarligheds strukturer, der igen kan medføre, at opnåede resultater kun er flygtige. Med udgangspunkt i disse udfordringer er der flere af DMR’s medlemsorganisationers partnere, der er begyndt at arbejde med rettighedsbaseret dialog, hvor græsrodderne inkluderes og trænes i deres rettigheder i intra- og inter-religiøse samlinger og hvor myndighederne holdes fast på deres ansvar for at sikre alles ret til tros- og religionsfrihed. At også denne form for dialog kan degenerere, har vi set fx i Congress of Leaders of the World and Traditional Religions, afholdt af Kazakhstans regering⁵⁹. Udfordringen i denne sammenhæng er, hvis religionsdialog principielt er afskåret fra

⁵⁷ J.P. Lederach, *The Moral Imagination. The Art and Soul of Building Peace*, Oxford University Press, 2005, p.24.

⁵⁸ Peter M. Sensenig, *Peace Clan. Mennonite Peacemaking in Somalia*, Eugene, Oregon: Pickwick Publications, 2016, p.76.

⁵⁹ Kinahan op.cit.

at udøve magtkritik, f.eks. i form af kritik af manglende religiøs tolerance eller overgreb mod minoriteter.

Indtil nu har vi beskrevet sammenhængen mellem støtte til forfulgte kristne og arbejdet med religionsfrihed. Inden afsnittet afsluttes skal vi kort notere to generelle udfordringer.

- Støtte til forfulgte kristne har vi beskrevet ovenfor gennem afsnit om Guds mission, vidnesbyrd og diakoni som et specifikt udtryk for et universelt perspektiv, hvad der indebærer, at opmærksomhed om kristne ikke ekskluderer andre. Men, det er klart, at det kan være sådan, at støtte til kristne sker på andres bekostning. Det må vi her beskrive som en afvej (eller et spørgsmål om ressourcer), for hovedsagen er, at omsorg for kristne brødre og søstre giver indhold, varme og medfølelse med alle, der lider, og på den vis legitimerer at andre forfulgte og lidende støttes, og at der arbejdes med rettigheder.
- Arbejdet med tros- og religionsfrihed har vi også adresseret ovenfor, og beskrevet hvordan det legitimeres igennem Guds mission, og derfor er én konkret og uomgængelig måde at støtte forfulgte kristne på. Men, det er klart, at religionsfrihed også har sine udfordringer. Det gør sig både gældende dér, hvor religionsfrihed bliver et middel til at opnå politiske mål, som Elisabeth Shakman Hurd beskriver,⁶⁰ men det gælder også hvor religionsfrihed mister blikket for det enkelte menneske og det specifikke fællesskab i arbejdet med de retslige strukturer. Endelig er det en stående udfordring i arbejdet med religionsfrihed at opnå statslig støtte og accept, uden at fraskrive sig retten til at kritisere statslige overgreb eller mangler på religionsfrihed og/eller religiøs tolerance. I alle disse henseender er sammenhængen mellem støtte til forfulgte kristne og arbejdet med religionsfrihed med til at sikre, at der ikke er tale om abstrakte indsatser (dvs. arbejde med retfærdighed og (menneske)værdighed løsrevet fra konkrete situationer), som alt for nemt udnyttes i en politisk sammenhæng.

Læringer – Arbejdet med tros- og religionsforfølgelse og forfølgelse

- Universelle rettigheder og tolerance omkring religiøs forskellighed spiller sammen, og hvor det første adresseres mest af statslige og juridiske aktører, er det andet genstand for civile organisationers og trosbaserede fællesskabers opmærksomhed. Vores analyse peger på, at det er en udfordring, hvis sådan en "arbejdsdeling" mellem et juridisk og et socialt/kulturelt/religiøst aspekt cementeres, for i og med at de to områder er nært beslægtede er der brug for begge partner, både statslige/juridiske og civil/trosbaserede fællesskabers input på begge områder.
- Arbejdet med religionsfrihed har både et strukturelt og et kulturelt aspekt. Strukturelle sociale, politiske og økonomiske strukturer adresseres i fortalervirksomhed overfor statslige aktører og myndigheder, mens det kulturelle aspekt

⁶⁰ Elisabeth S. Hurd, *Beyond Religious Freedom. The New Global Politics of Religion*, Princeton og Oxford: Princeton University Press, 2015.

adresseres i arbejde med religiøs tolerance mellem civilsamfundsaktører,⁶¹ religiøse grupperinger og sociale grupper.

- Støtte til forfulgte kristne og arbejde med religionsfrihed står ikke i modsætning, men påvirker hinanden gensidigt:
 - o Støtte til forfulgte kristne kan ikke stå alene i længden uden at blive hul og tom, og må kobles til arbejdet med religionsfrihed. Arbejdet med religionsfrihed er på sin side afhængig af et trosbaseret perspektiv for at kunne lytte til de forfulgte kristne;
 - o Støtte til forfulgte kristne hviler på et bredt værdiaspekt (cf afsnit om Guds mission), som kommer arbejdet med religionsfrihed til gode og giver mulighed for at aspekter omkring hellighed (menneskets værdighed), skønhed, tro og ånd inddrages. Det betyder, at støtte til forfulgte kristne er et teologisk informeret begreb, som er et mål i sig selv. Det betyder ikke, at det konkurrerer med opmærksomhed om universelle rettigheder, men at det er kirkens, kristne menighedernes og andres udtryk for omsorg for brødre og søstre, der lider.
- Skal der måles på arbejdet med forfulgte kristne er det vanskeligt med afsæt i det teologisk informerede begreb, hvorimod rettigheder og det rettighedsinformerede sprog er målbart og anvendeligt til sammenligning og til at skabe fælles engagement.
- Bliver forfølgelse brugt til at måle og sammenligne trækkes det ud af en teologisk og ind i en politisk sammenhæng, hvad der indebærer at det ikke længere er et mål i sig selv, men bliver et middel til at opnå noget (opmærksomhed, økonomisk støtte mv.) og vejes op mod andre ting, som f.eks. universelle rettigheder. Det er en legitim strategi, men effektiviteten vanskeliggøres af, at kernen i forfølgelse, nemlig tro, principielt ikke kan måles.
- Set i det teologiske perspektiv, vi har anlagt i denne undersøgelse, er en rettighedsbaseret tilgang funderet på enhed, medmenneskelighed og menneskelig værdighed, og kan derfor ikke reduceres til alene at være et spørgsmål om rettigheder, der hævdes overfor andre eller andres rettigheder. I en parentes bemærket er det det, vi forstår som kirkens distinkte bidrag til spørgsmålet om religionsfrihed og støtte til forfulgte kristne, at der er en tæt sammenhæng mellem det rettigheds- og trosbaserede uden at de to reduceres til ét udtryk.
- Det teologiske perspektiv indebærer også, at et engagement for forfulgte kristne fremstår utroværdigt, hvis rettighedsbaserede tilgange afskrives helt og holdent, ligesom Interesse for forfulgte kristne rundt om i verden klinger hult, hvis misinformation og diskrimination af minoriteter i Danmark og Europa stiltiende accepteres, eller der sågar bidrages til det.

Annex

⁶¹ I nogle sammenhæng giver det kun lidt mening at tale om civilsamfund, som noget der er adskilt fra statslige og religiøse aktører, men her bruger vi det til beskrivelse af en ikke-statslig sektor præget af borgere, trosbaserede organisationer (FBO), NGO'ere og andre grupperinger. Cf P.Chabal og J-P Daloz, *Africa Works. Disorder as Political Instrument*, Oxford og Indiana: James Curry og Indiana University Press, 1999.

A: Definitioner af forfølgelse

Dansk sammenhæng

Religionsfrihedsforum 2014	<p>Religiøs forfølgelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ”Religiøs tro som grund til konflikten – Religiøs tro som identitetsmarkør i forhold til konflikten (?) – fx det armenske folkemord.” <p>Religionsfrihedsforum bemærker desuden, at det er væsentligt at skelne mellem religiøs diskrimination og religiøs forfølgelse, og at afklare indhold af relaterede begreber som martyr mv.</p>
Tænketanken for forfulgte kristne, 2020	<p><i>”Forfølgelse af kristne er voldelige og retslige overgreb mod kristne, kristne grupper og menigheder pga. deres kristne overbevisning og praksis. Vold skal forstås som bl.a. fysisk overlast, manglende statslig beskyttelse, tyveri af jord og ejendom. Retslig skal forstås som forskelsbehandling i lovgivning i form af love om blasfemi og apostasi.”</i></p>
Open Doors Danmark, 2021	<p>”Enhver fjendtlighed oplevet fra omverdenen, som resultat af ens identificering med Kristus. Dette inkluderer fjendtlige holdninger, ord og handlinger begået mod kristne.”</p>

Internationalt

World Evangelical Alliance og The International Institute for Religious Freedom (IIRF), 2020	<p>WEA og IIRF arbejder for, at ”effectively serve evangelicals being persecuted, harassed and oppressed because of their faith”.⁶²</p> <p>WEA angiver dog ikke konfession som grundlag for at definitionen af forfølgelse, men angiver at forfølgelse indebærer en tilsidesættelse af menneskers og fællesskabers religionsfrihed.</p>
Charles L Tieszen, 2008	<p>Forfølgelse af kristne kan defineres på følgende måde:</p> <p>”Any unjust action of mild to intense levels of hostility, directed at Christians of varying levels of commitment, resulting in varying levels of harm, which may not necessarily prevent or limit these Christians’ ability to practice their faith or appropriately propagate their faith as it is considered from the victim’s perspective, each motivation having religion, namely the identification of its victims as “Christian,” as its primary motivator”.⁶³</p>
Pave Francis, 2016	<p>”There are two types of Christian persecution... The first form of persecution “is due to confessing the name of Christ” and it is thus “a clear, explicit type of persecution”. The other kind of persecution is “disguised as culture, disguised as modernity, disguised as progress: it is a kind of — I would say somewhat ironically — polite persecution”. You can recognize “when someone is persecuted not for confessing Christ’s name, but for wanting to demonstrate the values of the Son of God”. Thus, it is a kind of “persecution against God the Creator in the person of his children”.⁶⁴</p>
Mithri Raheb, 2021	<p>”Christian persecution [is] the systemic mistreatment of an individual Christian or a Christian community by another individual or group, based on their religious beliefs”⁶⁵.</p>

⁶² WEA Religious Liberty Commission: <https://www.worldevangelicals.org/rlc/intro.htm>.

⁶³ Charles L Tieszen, ”Towards Redefining Persecution,” in: International Journal of Religious Freedom, vol.1:1, 2008.

⁶⁴ Pope Francis, ”Morning Meditation in the chapel of Domus Sanctae Marthae, April 12, 2016.

⁶⁵ M.Raheb, *The Politics of Persecution. Middle Eastern Christians in an Age of Empire*, (Texas: Baylor University Press, 2021).

Menneskeretlig

Menneskerettighedsserklæring, §18	”Enhver har ret til tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed: denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro og frihed til enten alene eller i fællesskab med andre, offentligt eller privat, at give udtryk for sin religion eller tro gennem undervisning, udøvelse, gudsdyrkelse og overholdelse af religiøse forskrifter.”
-----------------------------------	---

I menneskeretlig sammenhæng er der ingen specifik konsensus om definition af forfølgelse ud over den brede definition af religionsfrihed. I et EU direktiv hedder det dog (Direktiv 2004/83/EF, under retskilder i afsnit 3.1.1)⁶⁶ om forfølgelse, at den skal: a) være tilstrækkelig alvorlig på grund af sin karakter eller gentagne forekomst til at udgøre en alvorlig krænkelse af de grundlæggende menneskerettigheder, navnlig de rettigheder, der ikke kan fraviges i henhold til artikel 15, stk. 2, i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, eller b) bestå i anvendelse af flere foranstaltninger, herunder krænkelse af menneskerettighederne, der er tilstrækkelig alvorlige til at berøre et menneske på en måde som omhandlet i litra a, om folkemord).

B: Together Towards Life, WCC 2013

“Standing against evil or injustice and being prophetic can sometimes be met with suppression and violence, and thus consequently lead to suffering, persecution, and even death. Authentic evangelism involves being vulnerable, following the example of Christ by carrying the cross and emptying oneself (Phil. 2:5-11). Just as the blood of the martyrs was the seed of the church under Roman persecution, today the pursuit of justice and righteousness makes a powerful witness to Christ. Jesus linked such self-denial with the call to follow him and with eternal salvation (Mark 8:34-38).” (no.92)

“We are the servants of the Triune God, who has given us the mission of proclaiming the good news to all humanity and creation, especially the oppressed and the suffering people who are longing for fullness of life. Mission—as a common witness to Christ—is an invitation to the “feast in the kingdom of God” (Luke 14:15). The mission of the church is to prepare the banquet and to invite all people to the feast of life.”⁶⁷ (no.101)

“We affirm that the purpose of God’s mission is fullness of life (John 10:10) and this is the criterion for discernment in mission. Therefore, we are called to discern the Spirit of God wherever there is life in its fullness, particularly in terms of the liberation of the oppressed peoples, the healing and reconciliation of broken communities and the restoration of the whole creation. We are challenged to appreciate the life-affirming spirits present in different cultures and to be in solidarity with all those who are involved in the mission of affirming and preserving life. We also discern and confront evil spirits wherever forces of death and negation of life are experienced.” (no.102)

⁶⁶ Referencen skylder vi MORTEN SØNDERGÅRD PEDERSEN, ”Forfølgelsesbegrebet i FN’s Flygtningekonvention,” speciale udgivet i *Rettid 2012: Specialeafhandling 6*.

⁶⁷ WCC, *Together Towards Life. Mission and Evangelism in Changing Landscapes*, (Geneva: WCC, 2013).

“We affirm that the gospel of Jesus Christ is good news in all ages and places and should be proclaimed in the Spirit of love and humility. We affirm the centrality of the incarnation, the cross and the resurrection in our message and also in the way we do evangelism.” (no.109)

“We affirm that dialogue and cooperation for life are integral to mission and evangelism. Authentic evangelism is done with respect to freedom of religion and belief, for all human beings, as images of God.” (no.110)

C: Religionsfrihed i CKU-puljen

I CKU- puljens ToRF vindue beskrives religionsfrihed med inspiration fra Folkekirkens mellemkirkelige Råds lynguide til religionsfrihed, og online læringsplatformen www.forb-learning.org.

Religionsfrihed indebærer:

1. Frihed til at have, vælge, skifte eller forlade en religion eller trosopfattelse. Denne rettighed må aldrig begrænses og kaldes undertiden den indre religionsfrihed.
2. Frihed til at udøve en religion eller trosopfattelse Enhver har frihed til enten alene eller sammen med andre, offentligt eller privat, at udøve sin religion eller overbevisning. Retten til at udøve kan under visse omstændigheder begrænses. Retten til at udøve er mange-facetteret og inkluderer rettigheder for både individer og fællesskaber, der sammen praktiserer deres religion eller trosopfattelse. Følgende måder at udøve sin religion eller overbevisning på anerkendes internationalt:
 - at holde gudstjenester eller på anden måde samles om en religion eller trosopfattelse, samt at bygge, etablere og vedligeholde lokaler med dette formål.
 - at etablere religiøse og humanitære institutioner samt velgørenhedsinstitutioner.
 - at lave, fremskaffe og anvende ting og materialer som er nødvendige for ritualer og sædvaner, inklusiv at følge bestemte spisevaner.
 - at skrive, udgive og sprede relevante publikationer.
 - at undervise i en religion/trosopfattelse i lokaler, der er egnede til formålet samt at etablere teologiske læresteder.
 - at bede om og tage imod finansielle og andre bidrag.
 - at uddanne, udnævne eller vælge religiøse ledere og lærere.
 - at holde og fejre religiøse højtider og hviledage.
 - at kommunikere både med individer og samfundet om religiøse anliggender på nationalt og internationalt plan, herunder at kritisere eller diskutere en religion.
 - at fremvise religiøse symboler, herunder at bære religiøs beklædning.
3. Frihed fra tvang

Tros- og religionsfrihed indebærer frihed fra tvang, som hindrer mennesker i at have eller antage en religion eller trosopfattelse. Trusler, vold, diskrimination og strafferetlige sanktioner er forbudte. Frihed fra tvang gælder også individets frihed til at vælge formen for udøvelsen af sin religion eller trosopfattelse.

4. Frihed fra diskrimination

Det er forbudt at diskriminere nogen på baggrund af religion eller trosopfattelse. Forbuddet gælder diskriminering af både teistiske, ateistiske, traditionelle og ikke-traditionelle trosopfattelser, såvel som minoritetsreligioner og nye religiøse overbevisninger. Staten skal handle aktivt for at forhindre og eliminere en sådan diskriminering i samfundet.

5. Forældres rettigheder, børns rettigheder

Forældre har ret til at give deres børn religiøs og moralsk opdragelse i overensstemmelse med deres egen

trosopfattelse. Dette skal gøres på en måde, der er foreneligt med barnets voksende kapacitet til selv at tage stilling. Udøvelsen af en religion eller trosopfattelse må ikke skade barnets fysiske eller mentale sundhed eller dets udvikling. Ethvert barn har ret til at have adgang til undervisning i tros- og religionsspørgsmål i overensstemmelse med dets værgers ønsker og skal ikke tvinges til at deltage i undervisning om religion eller trosopfattelse mod værgernes ønsker med barnets tarv for øje.

6. Retten til af samvittighedsgrunde at være nægter

Retten til at være militærnægter indgår i tros-, religions-, og samvittighedsfriheden, hvilket Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har bekræftet i en dom fra 2011. Andre former for ret til at nægte af samvittighedsgrund (fx abort, præventionsmidler og aktiv dødshjælp, samt til ægteskaber mellem to af samme køn) anerkendes af mange stater, mens andre ikke anser dette for at være en del af tros- og religionsfriheden.

7. Arbejdsgivere og ansatte

Arbejdsgivere bør vise en rimelig fleksibilitet omkring ansattes trosopfattelser og behov for at kunne udøve

deres religion på arbejdspladsen. Hvad der anses for at være rimeligt varierer meget mellem forskellige typer arbejdsgivere, arbejdspladser og erhverv og i relation til forskellige former for religionsudøvelse.